

בבא מציעא פט

משה שווערד

1. שערם מצויינים בהלכה

לא תחסום שור בדישו. כתב בריקאנטי (תנא כה-ד) הטעם שאסור לחסום שור בדישו, כי עונש המשורר עם הנשים שירים של תפלוח להתגלגל בשור, וכיון שיש לנשמה צער מזה, לכן אל תוסיף לה צער שלא תוכל לפתוח פיה, ועי' במס' סוטה (מח.) זמרא דבקרי שרי, ופרשי' שהולכין לקול השיר דערב עליהם, ועו"ש זמרי גברי ועני נשי פריצותא, זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת.

2. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

[ג] ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור - מקשים המל"מ [מאכלות אסורות ב - א] ותרומת הכרי [סימן ערב] והרי אין עונשין מהדין, וכי תימא שלא בעינן קרא לפטור ממלקות אלא לפטור מאיסורא, הא ליתא שבאמת איסורא איכא כמש"כ החינוך [מצוה תקעו] שמי שמונע מהפועל לאכול ביטל עשה.

א. המל"מ מתרץ ע"פ המ"מ [שם] שכתב היכא שאיכא עשה ובא ק"ו להוסיף לאו, אז מענישין מהדין, וה"נ הכא איכא ביטול עשה.

השער המלך [מאכלות אסורות ב - א ד"ה האמנם] חולק על המל"מ, וכתב שהמ"מ דיבר היכא שאיכא לאו הבא בכלל עשה, ולא דיבר היכא שיש עשה בלבד, ומביא שכן חילק הרב מוצל מאש. והשאגת אריה [סימן פ] מוכיח מהתוס' [פסחים מא א] שחולקים על עצם החידוש של המ"מ.

ב. השער המלך מתרץ [על קושית המל"מ] שהך ק"ו אינו אלא לאיסורא, ואף על גב דאיכא עשה ס"ד שיש גם לאו, ואתא קרא למעט שליכא לאו, אמנם איסור עשה איכא. והחות יאיר [הנ"ל אות ה] כתב שקרא בא למעט מאיסורא, והא דקאמר פטור הכוונה פטור ומותר, ומשמע כוונתו שליכא שום איסור וגם עשה ליכא.

ג. הבית אהרן מתרץ שהפסוק בא למעט שאינו חייב תשלום ממון, ומביא שיטת הרמ"ה שחייב ממון אבל הרמב"ם לא הזכיר שחייב ממון, וכתב המנ"ח [מצוה תקעו - י] דמשמע שהרמב"ם פליג על הרמ"ה ופותר מתשלומין, ולפי דבריו י"ל שזה ילפינן מקרא.

3. יד דוד מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

ויהא אדם מצווה על חסימתו מק"ו משור. וכתב במשנה למלך פ"ב דמאכלות אסורות [ה"א] דקשה דהא אין מזהירין מן הדין, וכי תימא דלאו להלקותו פריך אלא לאיסורא בעלמא, וכמ"ש מרן בכללי התלמוד, דאף דאין מזהירין מן הדין היינו להלקותו, אבל לאיסור שפיר נפקא לן, דא"כ צריכין לומר לפי תרוצא דגמרא דלימודא דכנפשא אתא דאפילו איסורא נמי ליכא, ובוודאי אי אפשר לומר כן דבלאו ק"ו איסורא מיהו איכא מקרא דכי תבא בכרם רעד, ופסוק זה לאו לנתינת רשות לפועל הוא דאתא דמותר לאכול ואין בו משום גזל, אלא עשה הוא לבעל הבית שיניחו לאכול, ואם לא הניח שכירו לאכול ביטל עשה זו, וכמ"ש הרמב"ם פ"ב דשכירות [ה"א] ובספר החינוך, אלא בוודאי צ"ל דהק"ו הוא להלקותו, וא"כ קשה הא אין מזהירין. ומכת זה הוכיח כסברת הרב המגיד דכל היכא דאיכא עשה שפיר מזהירין מן הדין אף להלקותו, ע"ש שכתב דלשיטתו לא יתיישב הך ק"ו דבסמוך דשור אוכל במחובר, דשם לא שייך הך טעמא דעשה, ובשער המלך ח"ב דף קל"ד ע"ב [מאכלות אסורות פ"ב ה"ב] כתב דאף ה"ה לא אמר אלא בלאו הבא מכלל עשה אבל לא בעשה, וכמו שכתב הרב מוצל מאש בסימן כ', וכבר כתב הרב דברי אמת בדף נ"ג [קונטרס ששי] שלא הבין

מה חילוק יש בין לאו הבא מכלל עשה לעשה, ע"ש, ובשער המלך תירץ דלעולם הק"ו אתא לאיסור לאו נוסף על העשה, ותירץ הגמרא דמכנפושך ממעטינן איסור לאו אבל איסור עשה כדקאי קאי, וכ"כ הרא"ם בפ' שמיני. ויש לפקפק על זה דניהי די"ל דנ"מ בין איסור לאו לאיסור עשה לענין פסול עדות ולשארי דברים, (ומיהו לענין לאוין שאין בהם מלקות פסולין מדרבנן ולא ה' צריך התורה למעטי). מ"מ השתא דחזינן דהתורה מייעטה מכנפושך איסור לאו, ודילמא גם מעשה מייעטה, דליכא איסור כלל על בעל הבית, רק נתינת רשות לפועל הוא דאין בו משום גזל, בשלמא אם נאמר דהק"ו הוא למלקות, שפיר מסתברא דלא מייעט רק מדין מלקות, אבל השתא דלאו ועשה הכל איסורא בעלמא, מאי חזית למימר דמייעט מהך איסור ולא מהך איסור כיון דיש לפרש הפסוק דנתינת רשות הוא, ועיין בתשובת הרשב"א סימן רנ"ב וסימן רנ"ו דדעת השואל שם מדאמרינן בס"פ הפרה [ב"ק נד, ב] להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר, א"כ בפריקה וטעינה וחסימה וכל הדברים אי אפשר למילף משבת ושאר מקומות, דאמרינן דנוהג בכל דבר, אמנם הרשב"א דחה דבריו, וכתב דהיכא דאיכא טעמא שפיר י"ל דמרבין הכל, ומה דאמרינן להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר, לא בא למעט הכל רק התם גבי כלאים, ולפיכך פסק דפריקה וטעינה נוהג באדם, וכבר כתבתי זה לעיל בדף ל"ג, מעטה לדעת הרשב"א י"ל כיון דמצינו בכל דבר אדם שוה לבהמה כמו בפריקה וטעינה ושאר דברי' כל היכא דאיכא טעם בדבר, א"כ הכא דאיכא ק"ו בוודאי י"ל דלאו דוקא אדם אלא כל דבר, וא"כ הוה זה רק גילוי מילתא בעלמא, דהא וודאי כל הני דילפינן בס"פ הפרה דנוהגים בכל דבר לוקין עליהם, וא"כ ה"נ נאמר דלוקין עליהם, ולהכי הוצרך לתרץ דהתורה מייעטה מכנפושך, וא"כ הוי חסימה בכלל המיעוט דלהנחה הקשתיו, ולפ"ז גם הקושיא של הרב משנה למלך על ויהי שור אוכל במחובר ג"כ מתורץ, דשם ג"כ נאמר דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דמצינו באדם כן, ואדם ובהמה שוין לכל הדברים היכא דליכא מיעוט מפורש, וע"ש בשער המלך ובדברי אמת ובשו"ת הרשב"א שם, קהלת יעקב מ"ד ע"א.

4. חדושי הריטב"א (מיוחס לו) מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

שם ויהא שור מצוה להחיותו. פי' ודאי יכול לשוחטו כשירצה דכתב וזבחת מבקרך ומצאנך אלא כשלא ירצה לשוחטו יהא מצווה להחיותו. אי נמי הכי קאמר ויהא שור שאינו שלו מצוה להחיותו.

5. חתם סופר על בבא מציעא דף פח/ב

שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו. ר"ל כשאינו צריך לשוחטו למאכלך שאסור לגרום לו טריפות כשיטת רש"י פ"ק דע"ז י"א ע"א ותוס' שם ד"ה עיקור וכו' וצער בעלי חיים נמי אסור וה"א שיהי' מצווה נמי להחיותו אבל הא פשיטא כשצריך לו מותר לשוחטו כמו שמותר להרוג לאדם החייב מיתה דגם הבהמה לכך נוצרה ולשחיטה עומדת ומיושב קו' שיטה מקובצת:

6. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

יד] ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר - בחי' הריטב"א מקשה ... הבית אהרן מתרץ שמותר לשוחטו כיון שאין בזה צער בעלי חיים, אבל כשהשור חי ואין לו אוכל או שאר צער בע"ח, ס"ד שאיכא מצוה להחיותו. הדרכ"ד מקשה אם יש לשור צער, א"כ באמת מחויב להחיותו משום צער בע"ח. ותירץ דה"מ לצער בע"ח במעשה אבל בע"ח שמצטער בלי מעשה האדם כגון שהוא רעב, ליכא חיוב להחיותו.

7. תוספות מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א ד"ה גידולי קרקע

גידולי קרקע יצא החולב כו' - בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:): חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דדריש ונתתה הכסף בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע.

8. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

יצא החולב והמגבן שאין גדולי קרקע. פי' שאין יונקין מן הקרקע דומיא דדיש, ומה שאמרו בברכות (מ' ב' ע"י שם) כל דבר שגידולו מן הארץ כגון החלב והגבינה, ואמרינן נמי גבי מעשר (עירובין כ"ז ב' ע"י שם בדברי רבינו) מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אלמא בעלי חיים גדולי קרקע, התם לומר שגדלים על ידי עשבי הקרקע וכדפרישית בכמה דוכתי בס"ד.

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף פט. מה דיש מיוחד דבר שגדולי קרקע וכו'. ע"י בתוס', ובחי' הריטב"א (החדשות) ביותר ביאור. וע"י בביאור הגר"א (אוי"ח רס"י תרכט) בשם הרשב"א. וכתב בחי' חת"ס (שבת עג: ד"ה חייב) דאע"ג דבהמה נחשבת לגידולי קרקע, משום שניזונית וגדילה מן הקרקע, מ"מ החלב לאחר שפירש מהבהמה, לא דמי לחטים שפירשו מהשבולת, ומש"ה אין הפועל אוכל מהחלב לאחר שפירש ונחלב מהבהמה, כמש"כ בגמ' כאן מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע. יצא החולב וכו' שאין גידולי קרקע. ומ"מ החולב הבהמה בעצמה בשבת חייב שהיא כגידולי קרקע ווע"י אג"ט דש סק"ז, בורר ס"ק כא, ושבה"ש דש ס"ק סתן. וע"י ברמב"ם (מע"ש פ"ז ה"ה) ורמב"ן (שבת קמד:).

10. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

ב] תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו - הא דילפינן ג' דברים מהמילה דיש, גידולי קרקע, גמר מלאכה וקודם גמר מלאכה למעשר, היה אפשר לומר שהכל נתמעט ממשמעות הפשט של הפסוק. אבל הת"ח [ד"ה ס"ד] מבאר כיון ששקולים הם יבואו שלשתם.

• תורת חיים על בבא מציעא דף פט/א

סלקא דעתך אמינא הואיל וכתוב קמה וכו'. כתבו התוספות ותימה אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ [כגון] חולב ודייש איצטריך לרבות תלוש [או] [א"כ] לכל הנך דרשות דבסמוך. **נראה דלאו קושיא היא דעל כרחך צריך לומר דכל הנך דרשות דרשינן מדייש כולן שקולין הן דאי לאו הכי מנא לן למילף מיניה כולהו דלמא לא אתי אלא לחדא מנייהו אלא ודאי כולהו כי הדדי נינהו והי מנייהו מפקת** אבל למילף נמי בעלי חיים מיתורא דקמה דרשה רחוקה היא דמסתבר טפי דאתי לרבות כל בעלי קמת קרקע מיהו אי לא כתיב (ד)דייש הוה דרשינן נמי מקמה בעלי חיים אף על גב דלאו סברא מעלייתא היא אבל השתא דכתיב דייש ואיכא למידרש מה דייש מיוחד דבר שהוא גידולי קרקע וכו' דרשה מעלייתא היא כאשר דרשות דרשינן מיניה לכך דרשינן ליה כמו לגידולי קרקע ומוקמינן ייתורא דקמה לקמת קרקע דוקא דהכי מסתבר טפי:

• משך חכמה על דברים פרק כה פסוק ד

(ד) בדישו - אין לי אלא בדישו מנין לרבות שאר עבודות ת"ל לא תחסום מ"מ א"כ למה נאמר בדישו מה דיש מיוחד שגדולו מן הארץ ותלוש כו' (ספרי קנד). הפירוש, כי דיש מצאנו על תבואה הנידושה נקראת דיש, וכמו והשיג לכם דיש את בציר (ר"פ בחקתי), ופעולת הדישה מצאנו במשקל קומי ודושי (מיכה ד, יג) ובכ"מ, וא"כ אם על פעולת הדישה אמר הו"ל למכתב לא תחסום שור בדישו, ואם על התבואה הנידושה אמר שלא יחסום השור מלאכול ממנה הו"ל למכתב לא תחסום שור בדישו, ואם על לא יחסום השור, ומדכתב בדישו דרשי שני הכוונות, בעשות פעולת מלאכה בהתבואה הנקראה דיש אף שאין זה פעולת הדישה, אך א"כ למה נאמר בדישו, לאמר שכל כעין דיש. וז"ב.

11. תוספות מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א ד"ה אי הכי

אי הכי חלה נמי לא - דחלה בחוצה לארץ לא היא אלא מדרבנן כדמוכח בפ' עד כמה (בכורות דף כז.).

12. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

ח] והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר - בספר טל תורה [לר"מ אריק] מקשה דנוקמה בשנה השביעית שאין חיוב מעשר ולכן תלוי בגמר מלאכה לחלה.

הרשב"א בשיטה וחי' הריטב"א מקשים דנוקמה כשעושר ולכן פועל עובד עד גמר מלאכה לחלה. עוד מקשה הרשב"א דנוקמה כגון שהכניסה לבית במוץ שליכא זמן שמתחייב במעשר. ומתריך הרשב"א שאינו תלוי בחיוב מעשר אלא בנגמרה מלאכתו למעשר. וקשה דזה קושיית הגמ' אח"כ אבל התרצן בהו"א היה סבור שתלוי בחיוב מעשר וא"כ היה יכול לתריך כגון שעושר או הכניסו במוץ. וי"ל דגם בהו"א ידע שאינו תלוי בחיוב מעשר, ורק בחו"ל או י"ד שנה שלא נהג כלל מעשר היה סבור שלא שייך גמר מלאכה למעשר, אבל בזמן שנוהג מעשר, פשיטא שאף פירות שאין בהם מעשר כגון שעושר או הכניס במוץ ואפ' בשנה השביעית, שייך בהם גמר מלאכה למעשר, [תדע דפשיטא שפועל העובד בפירות שאינם חייבים מה"ת במעשר, לא יהיה לו דין שונה מהעובד בפירות שחייבים במעשר].

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

בשבע שכיבשו ושבע שחילקו וכו'. מקשינן הראשונים דמאי דהיה הוה. [1] ותירצו דהברייתא באה להעמיד דרשת הפסוק. [2] ויש ליישב דגם בזמה"ז יש נפק"מ, לפי"מ דאיתא (כתובות כ"ה א) דגם בזמה"ז תרומה דרבנן וחלה דאורייתא. ובאור הגמ' שם כבר ביאר הבית הלוי ח"ג סי' א' עפי"מ דאיתא בירושלמי סוף שביעית טעם דבזמן שכבשו וחילקו פטורין ממעשר, זהו משום שאין כל אחד ואחד על אדמתו וכו', עיין שם.

14. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

[ט] אלא אמר רבינא כריך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה - יש כאן ג' שיטות. א. שיטת רש"י ותוס' שרבינא מתריך שדברים שיש להם גמר מלאכה גם למעשר וגם לחלה, יכול פועל לאכול אף לאחר גמר מלאכה למעשר עד שיגמר לחלה. וכן שיטת הרמב"ם [שכירות יב - ה]. ב. הראב"ד משיג [על הרמב"ם] שאם נגמר למעשר אינו אוכל אף שלא נגמר לחלה, שלא הוזכר חלה אלא בכרוך ותני. ומבאר המ"מ שהראב"ד לומד שחלה הוזכרה בחינם, ולא דוקא נקט חלה אלא אגב שיטפא דלישנא. ומסיים המ"מ ודברי רבינו עיקר, דלפי הראב"ד לא היה לו להזכיר חלה בכדי. השיטה מביא פי' ר' יונתן שמפרש כמו הראב"ד, ומקשה לאיזה צורך הוזכר חלה, הרי תמיד קובעים לפי מעשר. ומתריך אם הפקיר התבואה קודם גמר מלאכה ועשה גמר מלאכה בהפקר ואח"כ חזר וזכה בה, אין כאן גמר מלאכה לחייב מעשר, ובכה"ג פועל אוכל עד שתגמר לחלה. ומקשה החת"ס דא"צ גמר מלאכה שיחייב במעשר אלא זמן גמר מלאכה למעשר כמש"כ בגמ' ובתוס' [ד"ה והבודל]. ג. הריטב"א מפרש, וכתב שכן מפרש הרמב"ן [הרמב"ן לפנינו דחה פירוש זה], שיש שני זמנים באכילת פועל. כל זמן שלא נגמר למעשר הפועל אוכל, וכשנגמר למעשר אינו אוכל, כגון תבואה שמירחה. ואם אח"כ שינה התבואה ועי"ז באו לכאן פנים חדשות כגון שעשה מהחיסים קמח, שוב מותר לפועל לאכול עד גמר מלאכה לחלה. ולכך כריך ותני חלה יחד עם מעשר, כדי ללמד שגם גמר מלאכה לחלה גורם כשבאו פנים חדשות.

הדרכ"ד ואילת השחר מקשים מנלן בכלל שתלוי בגמר מלאכה לחלה, הרי כל הלימוד הוא מדיש, וא"כ אפשר ללמוד מדיש שלא נגמר למעשר ומנ"ל שצריך גם לחלה. ולפי הראב"ד ניחא שאה"נ א"צ גמר מלאכה לחלה.

וכבר הרגיש בקושיה זו השטמ"ק בשם שיטה, ותירץ שהוי סברא שפועל יכול לאכול כל זמן שלא נגמרה מלאכה, ומסברא אומרים מה לי גמר מלאכה למעשר ומה לי לחלה, הרי בכל מקרה מיקרי לא נגמרה מלאכתו, וכע"ז תירץ אילת השחר.

15. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד א

[י] איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי כענבים ודבר אחר או לא - התוס' [ד"ה פועל] כתבו מתוך הסוגיא שלא פשט כלום. גם הרי"ף והרא"ש ור"ח בשיטה כתבו שבעיא לא אפשר ולא פסקו שאסור לפועל לאכול מספק, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ואם תפס, כתבו הריטב"א [ד"ה אחת] והרמ"ך בשיטה והסמ"ע [שלז - כט] דלא מפקינן מיניה, ובפרישה תמה למה לא נזכר בטור. בעל המאור והראב"ד בשיטה כתבו שלמסקנה נפשט שהבהוב שרי, דאפ' ספיתא במלח שרי למסקנה, לפי מה שרבי מוקי ברייתא שאסור משום תרו"מ.

הרמב"ם [שכירות יב - י] כתב שאסור להבהב באור. הראב"ד כתב בעיא היא ולא אפשר. המ"מ מבאר שגם הרמב"ם סובר שהוי ספק ולכן כתב שאסור. המנ"ח [מצוה תקעו - ז] מבאר כוונת הראב"ד כיון שהוי ספק אם

תפס לא מפקינן מיניה. הלח"מ מקשה למה הרמב"ם לא הזכיר אם תפס לא מפקינן מיניה. המנ"ח מסתפק האם דוקא מה שאכל יותר מחמת ההבהוב הוי ספק או שהכל ספק. ומדברי הלח"מ משמע דוקא מה שאכל יותר, והמנ"ח מסתפק בזה.

האו"ש [שכירות שם] מבאר כיון שבעיא לא אפשרטא ומספק אסור לתפוס, אדעתיה דהכי שכתו שלא יבהב, ולכן אף אם תפס מפקינן מיניה, ולכן הרמב"ם והטור לא כתבו שמהני תפיסה. ואף הראב"ד יכול להודות לזה, וכוונתו להשיג על מה שהרמב"ם הביא פסוק שאין להבהב שנה' ואכלת ענבים, ענבים כמו שהם, דלא מצאנו דרשה זו בגמ', שהרי הגמ' נשארה בספק ולא פשטה מהפסוק.

---

16. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף פט/ב

התם נמי משום ביטול מלאכה. ועל יד על יד אינו מתבטל ממלאכתו דעם המלאכה יכול לעשות זה, אבל לפרך על גבי הסלע יש ביטול מלאכה:

17. רש"י על בבא מציעא דף פט/ב

קצץ – [1] והתנה עם בעל הבית על מנת שאוכל הוה ליה כעין מקח:

18. תוספות מסכת בבא מציעא דף פט עמוד ב ד"ה קוצץ אחת

קוצץ אחת אחת אוכל - פירש בקונטרס קצץ עם בעה"ב על מנת שיאכל דהשתא הוי כעין מקח [2] נראה לר"ת דלפי' קאי ארישא אשכרו לעדור דאי אשכרו לקצור למה יתנה בחנם כיון דמן התורה אוכל וקציצה נמי אמאי מהניא שלא יאכל שתיים שתיים כיון דעל חנם הוא קוצץ וקשה קצת דמאי פריך כיון דקצץ כל מאי דבעי לאכול למה פשוט לו כל כך שיוכל לאכול במלח משום דקצץ הא לא פירש לאכול במלח ואיצטריך לקצוץ דמדינא לא הוה אכיל כלל כיון ששכרו לעדור [3] ור"ח פירש קצץ שהתנה שלא לאכול אלא עשר פירות או עשרים והשתא פריך שפיר במאי דבעי יאכלם.

19. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד ב

ט] חזא לא קבעא ספיתא תרתי קבעא ספיתא - הרשב"א וחי' הריטב"א [הישן] כתבו שספיתא קובעת מדאורייתא. והריטב"א [החדש ד"ה אמר] כתב שספיתא קובעת מדרבנן. וכן מבואר ברמב"ם [מעשר ד - ב].

החזו"א [מעשרות ד - כג] מביא דברי הירושלמי שספיתא קובעת מדרבנן. והא דקאמר רבא מי איכא מידי דבארץ קבעא ספיתא מדאורייתא, הכוונה שהפירות חייבים במעשר מדאורייתא, ורבנן תיקנו שספיתא יקבע למעשר.

20. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פט עמוד ב

[י] פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום בל תחסום - א. יש בזה ד' פירושים בראשונים. א. רש"י מפרש פרות הדשות להסיר קליפת שעורין שהושרו במים והתיבשו בתנור, והטעם שפטור משום שנגמר מלאכתן למעשר משעת דישה, כלומר משעת דישה ראשונה שהיתה לפני השריה במים [והיא הנקראת דישת שבלין ברד"ה והדשות], והדישה שעושים אחרי שהשעורין התיבשו היא אחרי גמר מלאכה למעשר ולכן אין איסור לחסום הבהמה.

ב. הרמב"ם [שכירות יג - ד הובא בהג' הגר"א] מפרש פרות הדורכות על התבואה בזמן הליכתן בדרך כדי לקצר דרכם למקום אחר. ומבארים המל"מ והמאירי [ד"ה פרות] שמירי בפרות ההולכות לעבוד במקום אחר, ודרך הליכתן ג"כ דשות תבואה שדורכות עליה, ומ"מ ליכא איסור חסימה כיון שלא היתה כוונת הבעלים שתידוש, אבל אם הפרות הולכות בלי לדוש פשיטא שמותר לחסום. וכתב המנ"ח [מצוה תקצו - ז] דלפ"ז ההיתר משום שאינו מתכוון, ומירי דוקא כשאינו פסיק רישא, אבל בפסיק רישא אסור.

הראב"ד משיג על הרמב"ם ומפרש כרש"י. הריטב"א מביא את שני הפירושים וכתב שרש"י מודה לדין הרמב"ם, שאין בו משום לא תחסום כיון שאין הבהמה עושה מלאכה, [מיהו הראב"ד שמשגיג ומפרש כרש"י בפשטות

כוונתו לחלוק על הרמב"ם]. וכתב המג"ח שמבואר בריטב"א שהטעם לפי הרמב"ם משום שאינה עושה מלאכה, ולא כמו המל"מ משום שאינו מתכוון.

ג. הרמב"ן [פ"ט א] בשם הר"י יצחק אלברגלוני מפרש פרות האוכלות מן התבואה ומוציאות רעי ומפסידות התבואה מותר לחסמן.

ד. הרמב"ן והר"ן [פ"ט א] מביאים את הערוך שמפרש שדוקא מי שחוסם בהמה בזמן דישה לוקה, אבל שאר מלאכות לנמדים במה מצינו מדיש, ואינו לוקה כיון שאין עונשין מהדין. ופרות המרכסות הוי מלאכה אחרת, ולכן אינו לוקה משום לא תחסום.

ה. הרמב"ם [שכירות יג - ב] כתב אחד דיש ואחד שאר מלאכות לוקה אלא שדיבר הכתוב בהוה [שדרך שור לדוש]. וכתבו הרמב"ן והר"ן דכן כתב הספרי, שדיבר הכתוב בהוה, ולכן לוקה אשאר מלאכות כיון שפשטא דפרשה מיירי בכל המלאכות וא"צ ללמוד שאר מלאכות מהדין. [לכאורה י"ל עוד שילפינן שאר מלאכות דשור מהיקש לאדם, ועונשין ע"פ היקש].

ב. נחלקו הראשונים האם רק בקל וחומר אין עונשין מן הדין או גם בכמה מצינו. מדברי הערוך מוכח שגם במה מצינו, וכן מוכח מהתורא"ש [קידו' נז ב], אבל הר"ן [בחולין דף קח] כתב שבכמה מצינו עונשין מן הדין. המל"מ [נזירות ב - יז] מקשה דהר"ן סותר למה שכתב בנדרים [ד ב] שגם בכמה מצינו אין עונשין מן הדין.

האתון דאורייתא [סימן כה] וגנית ורדים [סימן ה] והמהרצ"ח [נד' ד ב] תולים המחלוקת בטעמים מדוע אין עונשין מן הדין.

• **המהרש"א [סנה' סד ב] בשם הסמ"ג ביאר משום שמי שעשה עבירה יותר חמורה לא יתכפר לו בעונש של העבירה הקלה. ולפ"ז הוי כלל רק בק"ו דשמא העונש הקל אינו מספיק למי שעבר עבירה חמורה, אבל בכמה מצינו ששניהם שקולים שפיר עונשים מהדין.**

• **השושנת העמקים [סימן א] ביאר הטעם משום שחיישינן שיש לק"ו פירכא, ולפ"ז הוי במה מצינו כמו ק"ו.**

• **הר"א אליהו מזרחי [ויקרא כ - יז] כתב הטעם שכך נתקבלה המדה הלכה למשה מסיני שאין עונשים מן הדין, ולפ"ז י"ל דנחלקו הראשונים האם ההלכה התקבלה גם לגבי במה מצינו.**

1. דף על הדף בבא מציעא דף פט עמוד א

בגמ': יצא החולב והמחביץ והמגבן שאין גידולי קרקע וכו'. כתבו בתוספות (ד"ה גידולי קרקע), 'בריש בכל מערבין (עירובין דף כז, ב) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע, דדריש ונתתה הכסף בבקר ובצאן, מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע, אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע'.

בפרשת וישלח נאמר (בראשית לב. ו), 'ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה', ופירש רש"י, 'ויהי לי שור וחמור - אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ'. לכאורה קשה, הלא כמבואר בתוספות בקר וצאן נחשבים לגידולי קרקע כיון שהם ניזונים מן הקרקע, ואם כן איך אמר יעקב שהצאן והבקר אינם בכלל ברכת אביו 'משמני הארץ'.

ותירץ בתורתך שעשועי לכ"ק אדמו"ר בעל הפני מנחם מגור זצ"ל (פר' וישלח), דכוונת יעקב היתה לומר שברכת אביו 'משמני הארץ' היינו ארץ ישראל דווקא, ואילו השור והחמור הם נחלתו שבחוץ לארץ בבית לבן הארמי, ואין הכוונה שאינם בכלל גידולי קרקע שהרי הם נחשבים לגדולי קרקע, אלא שאינם בכלל נחלתו שבארץ ישראל.

ואף שבברכת עשו 'משמני הארץ יהיה מושבך' (כז, לט) פירש רש"י, 'משמני הארץ זו איטליאה של יון', מכל מקום יש לחלק בין ברכת יעקב לברכת עשו, דבברכת יעקב התכוון יצחק דווקא למשמני ארץ ישראל,

כיון שלגבי יעקב יש חשיבות מיוחדת לארץ ישראל, מה שאין כן לגבי עשו שאין חשיבות מיוחדת לארץ ישראל כוונת יעקב היתה לאיטליה של יון.

2. ספר אור גדליהו—פ' וישלח

ב) ויהי לי שור וחמור ולאן ועבד
ושפחה, בספר משך חכמה מצאנו כי מימים אלו
יש בכלם ענין של קדושה, שור — בכור, חמור
— פטר חמור, לאן — בכורה וראשית הבג,
עבד ושפחה — אחס קונים מהם ומכניסים
אותם לקדושה, שחייבים צמלוות כאשה, וזהו
המשך הכתובים שאמר יעק"א עם לבן גרתי
ואמרו חז"ל ותר"ג מלוות שמרתי, שכל מאודו
וממונו הכנים קדושה, ומלינו עוד צפרשה
שיעקב אבינו חס על ממונו — שחזר על פכין
קטנים.

בבעל הטורים מצאנו דצפרשה ק"ש

שנאמר זו מלוות אהבת ה', בכל לבבך ובכל
נפשך ובכל מאדך, שני מדות אלו הם נגד הני
אבות, ובכל מאדך מכיון נגד יעקב אבינו,
וצפשויות אלו מפרשים "בכל" שהוא כמו עם
כל, אבל בספרי ר' לודק הכהן מצאנו שפירושו
הוא שיכנס אהבת ה' בחוץ לבבך ובחוף נפשך
ובחוף מאדך, וכמו שאנו רואין בחמורו של ר'
פנחס בן יאיר שלא רלה לאכול דמאי (חולין ז),
היינו שהאהבת ה' נתפשט אפילו צממונו, —
והנה מלינו צפירוש בכל מאדך שני פירושים, עיי
צנמי צרכות שפירשו מלי מאד מאד, בכל מדה
ומדה הוי מודה לו צמאד מאד (עיי צרמב"ן
ואצ"ע), וכפשוטו שהכוונה היא בכל ממוק,
וב' הפירושים צאמת עולים צקנה א', שאם

האדם מכנים את האהבה צעמקות כוחות
נפשו, שהאהבה יורדת עד להימין דקין,
ומתפשטת האהבה לאורך ולרוחב, אז
מתפשטת האהבה אף בכל מאודו, עד שכל
רכושו ומאודו צעל לאהבת ה', וזהו מדתו של
יעק"א, שהכנים את הקדושה אף צממונו,
ויהי לי שור וחמור, שמאודו הוי שייך לו
ולחלקו, ולכן חזר אף על פכין קטנים, כי גם הם
נכנסו אל רשות הקדושה, אל חלקו של יעקב
שקיים את הבכל מאדך, צמאד מאד צחוד
פנימיות נפשו עד אשר נתפשטה הקדושה בכל
מאודו עד להפכין קטנים.

מעשה זו נתברר שיש ליעק"א שייכות גם לשם ישראל, דאיתא בחז"ל (בר"ר פט"ט ח') על הא דכתיב ויקרא לו קל אלוקי ישראל אתה נועל שררה לעמך וכו' מחר יולדת בתך ומתענה ע"כ, ואין דבר זה בתורת עונש, אלא שהוא נסיון, לברר אם הוא ראוי לאותה שררה, ולזכות לשררה זו ע"י מעשיו וראינו דמיד אחר מעשה דינה כתיב וירא אלוקים עוד וגו', שקראו הקב"ה בשם ישראל, כי ע"י מסירת נפשו נתברר שיש לו שייכות לשם ישראל, וזכה בשם זה וזיכה בו לכל ישראל לדורות, וגם מלינו בפרשה שזכר הפעם הראשון שנקראו השבטים י-ה בשם ישראל, שצעת ששמטו השבטים על מעשה דינה נאמר נבלה עשה בישראל, שהשבטי ייה כבר נקראו אז בשם כלל ישראל, וזה מתברר במעשה דינה. ובמקו"א ביארנו שמלחמת יון הי' על השם ישראל, וכמו שמלינו שאמרו חז"ל שהיונים אמרו כתבו לכם על קרן הסור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, ומלחמת יון הי' לברר את השם הזה של ישראל, שזכינו ע"י יעק"א במעשה דינה, לכלל ישראל לדורות.

וכמו דגלות יון הי' מיוחדת במינה

שהיתה צעת שהיו ישראל שרוים על אדמתם, ולא כשאר גלויות שהיו בחוק לארץ, כן לרת דינה היתה צעת שהי' יעק"א צא"י ולא כשאר הגלות שהיו להם קשר לחוק לארץ, ודבר זה מרומז בדרשת חז"ל ולא נחתי זה יון, וכן ולא נחתי זה לרת דינה כי המפרשים פירשו הלשון ולא נחתי שלא נתנו לנו מנוחת הנפש, כי אז הי'

להם ההארה השלימה של הבית המקדש, והיו ממלאים בחוק ארץ ישראל, שנקראים בלשון מנוחה, וכמו שמלינו לחז"ל שקראו לציבהמ"ק ולארץ ישראל בלשון מנוחה [אל המנוחה ולא הנחלה] (דברים י"ב ע') דרשו אותה על שילה וירושלים, וכן מלינו ציעק"א כשהי' במקום המקדש כתיב וילן שם שכשצא למקום המקדש צא למנוחה], ולכן יעק"א כשהי' כבר צא"י, והגיע אל המנוחה, וצאה לו לרת דינה, קרא על עלמו "ולא נחתי", וכן בגלות יון שהיתה צעת שהי' להם הציבהמ"ק והפירו היונים את מנוחת הנפש של כלל ישראל וקראו צרי"ע על עלמם ולא נחתי.

וכן בעלם אופן הגזירה מלינו שהם

דומים, בגזירת יון היתה לעמא את קדושת
ישראל, שגזרו הצעל לעפסר תחילה, ולצעל
ההבדל בין ישראל לעמים, והוא אוחו הענין
שרצו שכם וחמור צמעשכ דינה לעקור את
הדושת ישראל ולעמא את דינה, וכמו שאמרנו
חז"ל שהיונים גזרו על המילה שרצו לצעל
ההבדל שיש בין גוף ישראל לגוף עכו"ם, וששייך
הדושה הזאת רק לישראל, ועכו"ם שמל ערל
הוא, כי אין העיקר תלוי צמעשכ המילה, רק
עכו"ם אין לו שייכות לקדושה הזאת אף שעשה
מעשה המילה, ולכן גירות תלוי במילה כי הוא
המבדיל בין ישראל לעמים), ואנשי שכם
הסכימו למול את עלמם, כי רצו לצעל ההבדל
בינם לבין ישראל, ושגם להם יש שייכות לענין
מילה, ואין הבדל בין גופו של ישראל לגופם, וזהו
ממש מעין הגזירות של יון.